

СТАНОВИЩЕ

От проф. Георги Бакалов Исторически факултет на Софийски университет
по дисертационния труд „**КРЪСТОНОСНИТЕ ПОХОДИ: РЕЛИКВИ И
ЧУДЕСА**” *София 2010*

на **Калин Йорданов Кирилов** за присъждане на образователната и научна
степен ДОКТОР

ШИФЪР 05.03.03

**Катедра по Стара история, тракология и средновековна обща история
Исторически факултет**

Подходящо приведеният в увода цитат от Стивън Рънсиман – един от най-добрите познавачи на Кръстоносните походи, нагледно представя основния замисъл в дисертацията на г-н Йорданов. Темата е изключително интересна, но е останала малко в страни от вниманието на повечето изследователи поради проявявания скептицизъм спрямо християнските реликви.

Трудно доказуемата автентичност на огромното изобилие от мощи, атрибути, посуда и всякакъв вид вещи от Светите места придобиването на част, от които по откровено криминален начин, е оставило разглеждането на тази интересна тема в рамките на историческите куриозитети. Тъкмо това обстоятелство, обаче, предоставя на дисертанта шанса да коментира рационалното ядро в множеството легенди и предания от епохата на класическото кръстоносно движение. Както е известно, една легенда може да не борави с факти, но самата тя е факт, който заслужава обяснение.

Още в увода се прави уговорката, че авторът ще проследи появата, набавянето, движението и легитимацията на реликвите по време на първите кръстоносни походи до загубата на Латинския Ориент в края на XIII век. Това поставя историята на свещените вещи в контекста на кръстоносните походи

без самите те да са обект на изложението. Хронологическите рамки на дисертацията изключват късните походи от XIV-XV век, тъй като тогава набавянето, търсенето и пренасянето на свещените реликви не занимава рицарите.

С особено внимание дисертантът изследва участниците в кръстоносните походи, което разкрива една малко позната страна от това сложно и синкретично по своя характер явление. Освен обичайните благородници, рицари, авантюристи, духовници и търговци сред пъстрата група на кръстоносците се открояват дълбоко мотивирани в целите си поклонници, самоотвержени защитници, пазители на християнски реликви, щедри дарители, любознателни колекционери, ловки крадци и откровени похитители и насилници. Общото между всички тях е стремежът за придобиване на свещените реликви както за лично ползване, така и за комерсиална търговия.

Авторът черпи информация от твърде разнородни източници с латински, старофренски, староиталиански, византийски, арабски, арменски, сирийски и старославянски произход. Съдържателно източниците са обособени като разкази за откриване на светини, разкази за пренасяне на реликви, разкази за свещена кражба и чудеса, свързани с мощи и свети предмети. В тази връзка са разгледани източните дестинации и конкретните пътища – морски и сухоземни към и от Светите места. Преживените трудности и изпитания по тези дълги и рисковани маршрути пилигримите възприемали като акт на покаяние и очищение.

Идеята за светите реликви на Ориента се заражда много преди кръстоносните походи. Посетилите светите места пилигрими се завръщали на Запад с малки сувенири или закупени реликви, които палели въображението на техните слушатели с изобилието от подобни предмети. Разказите пък за

поруговането им от мюсюлманите подпомогнали пропагандата за отвоюването на „Светия град” и Христовата земя”, където се намирала най-голямата светиня на християнството – Светият Кръст. Веднага след речта на папа Урбан II в Клермон през 1095 г. въоръжените пилигрими сами нарекли себе си „белязани с Кръста”, които поели задължението да вършат „делото на Кръста”.

Дисертантът проследява разигралата се истерия около реликвите, чиято кулминация е създаването на Йерусалимското кралство. Все пак, струва ми се малко пресилено становището, че интересът към кръстоносното движение стремително спада след Третия кръстоносен поход, поради изчерпаните възможности на Ориента да доставя повече от драгоценните реликви. Самият автор правилно посочва комплекса от причини, между които мобилизацията на мюсюлманите след преживения шок на въоръженото нападение, както и намаления интерес на Запада да подкрепя финансово и с военни ресурси Латинския Ориент.

В контекста на общата тема логично се вписва разграбването на византийските светини след превземането на Константинопол през 1204 г. Похищенията и насилията при плячкосването на струпаните от векове светини на християнството в Константинопол намират оправдание, въпреки порицанието на папа Иннокентий III, в схизматизма на гърците. Макар и парадоксално все пак е вярно, с оглед бъдещата съдба на града, че изнасянето на голяма част от реликвите ги спасява от унищожение. Най-атрактивната част от тези светини и досега се намират в големите музеи и катедрални крипти на Западна Европа.

Четейки текста на изложението от само себе си се натрапва сравнението с предиконоборския период във Византия, когато фалшификациите и злоупотребата с доверието на миряните нанася огромни вреди на вярата. И

тогава, както и в изследвания период се продават „мощи” на светци, капки от кръвта на Христос на Кръста, мляко от св. Богородица и какво ли още не.

Направените изводи за културния контакт с Изтока, който обективно допринася повече ползи за Запада, влиянието на източните образци върху ювелирното производство както и въздействието върху куртоазната литература и рицарската идеология са правомерно изведени от логичното изложение на текста. Всичко това ми дава основание да оценя по достойнство представена дисертация и да приканя почитаемото жури да гласува положително за присъждане на образователната и научна степен ДОКТОР на дисертанта Калин Йорданов.

20.06.2011

Проф. Георги Бакалов